

Lise Öğrencilerinin Atasözlerini Kavrama Düzeyleri Üzerine Nitel Bir Araştırma

Yusuf TEPELİ¹, Ali Fuat ARICI²

ÖZET

Bireylerin sahip oldukları dili ve kültürü edinebilmesi ve bunu etkili bir şekilde kullanabilmesi için öncelikle o dil ve kültürü tanması gerekmektedir. Türk kültürünün en önemli unsurlarından biri atasözleridir. Atasözleri söyleyişi ve fikirleri kuvvetlendirme, birkaç cümle ile etkili metinler oluşturabilme açısından konuşma ve yazma eğitiminde; ilgi ve merak uyandırma açısından dinleme eğitiminde; metinleri daha anlamlı hâle getirip vurgu ve tonlamayı kolaylaştırma açısından okuma eğitiminde kullanılabilecek ürünlerdir. Bu yüzden dil öğretiminde ve değer aktarımında atasözlerinden yararlanmanın gerekliliği kabul edilmektedir. Bu çalışmada, Türk Edebiyatı ile Dil ve Anlatım ders kitaplarında geçen atasözlerini öğrencilerin kavrama düzeyleri araştırılmış, atasözlerinin öğretiminde ortaya çıkan eksiklikler belirlenmeye çalışılmış ve bunlarla ilgili çözüm önerileri sunulmuştur. Araştırmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunda, Kütahya il merkezinde öğrenim gören dokuz öğrenci bulunmaktadır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına göre, lise öğrencileri atasözlerinin öğüt verici yönüne dikkat çekmişlerdir. Öğrencilerin çoğu günlük konuşmalarda -yeri geldiğinde- atasözlerinden yararlandıklarını belirtmiştir.

Anahtar Sözcükler: Atasözleri, Atasözü Öğretimi, Lise Öğrencileri, Edebiyat Eğitimi

¹ Doç. Dr. - Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi - ytepel@akdeniz.edu.tr

² Doç. Dr. - Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi - afa@dumlupinar.edu.tr

GİRİŞ

Kendisine has birtakım kanunları olan dil; insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta. İnsanlar duygularını, düşüncelerini, fikirlerini, hükümlerini, birbirlerine nakletmek, meramlarını birbirlerine anlatmak için dil denilen varlığa başvurmaktadır (Ergin, 2004, 3-4). İnsan, varlık âlemini ancak dili sayesinde tanımakta, bilgi dünyasını onun sayesinde elde etmekte ve hayatını buna göre düzenlemektedir. Dil olmadan insanın sosyalleşmesi, diğer insanlarla ortak bir dünya kurması mümkün değildir (Özkan, 2008). Dil, insanın hayatını, akademik yaşantısını birebir etkilemekte ve biçimlendirmektedir.

Dil ile kültür birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Dil kültürün temel unsurlarından biridir. Dil birliği olmadan kültür birliğinden bahsedilemez. "Bir toplumu ulus yapan bağların en güçlüsü dildir. Bireyleri ulusuna, yurduna, geçmişine sıkı sıkıya bağlar; kuşaktan kuşağa aktararak gelen dil, bireyi geçmişle gelecek arasındaki zincirin bir halkası durumuna getirir" (Aksan, 1998, 13). İyi bir ana dili eğitimi sayesinde okuma alışkanlığı kazanmış, kelime hazinesi gelişmiş, tam ve doğru anlama ve anlatma becerileri edinmiş bireylerin, milli ve evrensel kültüre de yararları vardır. Bireyler sözlü ve yazılı kültür ürünleri yoluyla ulusal ve evrensel ahlâk ölçülerini tanır, dilini iyi kullanarak kendisinin ortaya koyduğu eserlerle de bunlara katkıda bulunurlar.

Bireylere zihinsel gelişimlerine ve toplumsal gereksinimlerine dayalı olarak sahip olduğu dilin ve kültürün özelliklerini kavratmak ve doğru kullanımını sağlamak, Türkçe ve edebiyat eğitimi ile dil ve anlatım derslerinin temel görevleri arasında yer almaktadır. 2005 İlköğretim Türkçe (6-8) Öğretim Programında (MEB, 2006, 4) Türkçe derslerinin genel amaçları 11 başlık altında sunulmuştur. Bu amaçlar içinde dil ve kültür kazanımı ve aktarımıyla ilgili olarak dört madde dikkat çekmektedir. Bunlar, "Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmeleri; Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmaları; okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları ve duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmeleri; Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları şeklindeki maddelerdir. 2005 Ortaöğretim Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programında (MEB, 2011, 3-4) Türk Edebiyatı derslerinin genel amaçları 22 başlık altında sunulmuştur. Bu amaçlar içinde başta "Zamanın akışına paralel olarak -en eski dönemden bugüne- Türk yaşama tarzını, düşüncesini, dil zevkini ve kültür hayatına özgü gelişmeleri edebî metinler çevresinde değerlendirmeleri" olmak üzere hemen bütün maddelerde doğrudan veya dolaylı olmak üzere dil ve kültür kazanımı ve aktarımının öğrencilere kazandırılması amaçlanmaktadır. 2005 Ortaöğretim Dil ve Anlatım Dersi Öğretim Programında (MEB, 2011, 2-3) Dil ve Anlatım derslerinin genel amaçları 23 başlık altında sunulmuştur. Bu amaçlar içinde başta "Türkçeyi doğru ve güzel kullanma yeteneği kazanmaları" olmak üzere pek çok maddede doğrudan veya dolaylı olarak dili etkili ve güzel kullanmanın öğrencilere kazandırılması amaçlanmaktadır.

Öğrencilere kazandırılması amaçlanan sözlü ve yazılı kültür ürünlerinin temelinde anonim diye adlandırılan ve edebiyatın da temeli kabul edilen ağıtlar, maniler, ninniler, masallar, destanlar, efsaneler, deyimler ve atasözleri gelmektedir. Bu ürünlerden günlük hayatta en çok kullanılanları atasözleridir. Çünkü atasözleriyle hem düşünceleri kısa, öz olarak anlatıp çarpıcı uyarılarda bulunma ve etkileyici bir anlatımı elde etme hem de bir olayın doğruluğunu, yanlışlığını ya da bir yargıyı kanıtlama ve bunu atalarımızın deneyimlerinden yararlanarak yaptığımızı belirtme imkânına sahip oluruz. Tüm (2010, 676)

“Hem dil hem de kültürün anlaşılmasını sağlayan bir durum olduğundan atasözlerini öğretmek dili edinme sürecinde anahtar bir unsurdur” der.

Atasözleri ve deyimler, kendi başlarına bir edebî tür olmasalar bile özellikle söyleyişi kuvvetlendirme, fikirlerimize kuvvetli birer kanıt oluşturma ve az sayıda cümle ile öz ifadeler kurabilme açısından konuşma ve yazma eğitiminde; ilgi ve merak uyandırma açısından dinleme eğitiminde; metinlerdeki söyleyişleri daha anlamlı hâle getirip vurgu ve tonlamayı kolaylaştırma açısından okuma eğitiminde kullanılabilir ürünlerdir (Baş, 2002, 60; Bağcı, 2010, 95). Kısacası pek çok araştırmada dil öğretiminde (Baş, 2002; Kazıcı, 2008; Özbay & Melanlıoğlu, 2008; Mürsel, 2009; Akpınar & Açıık, 2010; Bağcı 2010; Tüm, 2010; İşcan, 2011; Tekşan, 2012) ve değer aktarımında (Batur & Kaya, 2012; Mindivanlı, Küçük & Aktaş, 2012) atasözlerinden yararlanmanın gerekliliği kabul edilmektedir.

Bir milletin tarih boyunca meydana getirdiği, bir durumu veya bir olayı özetleyen ve tasvir eden, bir ders ya da nasihat veren özlü sözler diye tarif edilen atasözleriyle ilgili literatürde yer alan değerlendirmelerden birkaçı şu şekildedir:

Şinasi, Durûb-ı Emsâl-i Osmânî adlı eserinde atasözlerini, “Darb-ı meseller ki halkın hikmetleridir, dilinden çıktığı bir ulusun düşün ilkelerini gösterir. Osmanlı darb-ı meselleri ise tümüyle anlamlıdır” (Eyüboğlu, 1973, XVIII) şeklinde değerlendirmektedir. Özön (1956, III) bu ürünleri halk felsefesi olarak görür. Ona göre bu sözler yüzyıllar boyunca çeşitli olayların görülmesiyle sonuca bağlanmış gözlem ve denemeden çıkarılmış sözlerdir. İlmî gerçeklerle birlikte felsefî hakikatleri de bünyesinde barındırır. Baltacıoğlu’na göre (1994, 190) atasözleri, sadece dikkate değer sözler değil aynı zamanda yalanlanamayacak derecede doğru ve objektif bilgilerdir. Çotuksöken (1988, 7) ise atasözlerini “Bir ulusun değer yargılarını anlatan özlü sözlerdir. Yüzyıllar boyu edinilen yaşam deneyimlerini içeren atasözleri, o ulusun düşünce, özlem, eleştiri, gözlem ve yargılarını dile getirir.” diye anlatır.

Sözlü kültürümüzün önemli ürünlerinden olan atasözleri, atalarımızın engin tecrübelerinin, düşüncelerinin sağlam bir mantık süzgecinden geçirildikten sonra, söze dönüştürülmesiyle oluştuğunu belirten Aksoy (1984, 199) bu konudaki görüşlerine şöyle devam eder: Milletlerin ortak geçmişleri, ortak değerleri, gelenekleri, düşünceleri, inançları, hayata bakış açıları atasözlerinde ifadesini bulur. İnanırcılık özelliği çok yüksek olan atasözleri millî varlığımız olarak kabul edilir. Bu yönüyle atasözleri milletin ortak düşünce, inanç ve tutumunu belirtir, halka yol gösterir. Muallimoğlu (1999, 573) “Milli karakter çok defa kendisini atasözlerinde gösterir.” der. Yetiş’e (1993, XI) göre ise “Atasözleri ve deyimler, bir milletin kültür seviyesini, hayat tecrübesini, dünyaya bakışını gösterir. Dil denen mucize, atasözleri ve deyimlerle ayrı bir anlam, zenginlik, kıvraklık, kesinlik ve güzellik kazanır. Sayfalarla anlatılmayan bir gerçek, bir şimşek hızıyla onlarda görünür. Atasözleri ve deyimler dil, tabiat ve insan arasındaki yoğrulmanın ürünüdür”

Atasözleri bir bütün olarak ele alındıklarında ideal insan tipinin profilini çizer. Bu insan tüm insanları sever ve sayar, onların kişiliğine saygı duyar. Yardımlaşmadan yanadır, yoksulları korur. Haksızlıklara göz yummaz, bencil ve çıkarıcılara ödün vermez, eşit ve hakça düzenin kurulması için çabalar. Ayrıca atasözlerimizde baskı ve zulüm yerilir, özgürlük ve mutluluk yüceltilir. Eşit ve hakça bir düzenin kurulması gerektiği savunulur (Çotuksöken, 1988, 9). Ancak atasözlerinin içinde birbirine karşıt olanların sayısı da az değildir. Aynı şeyin iyi ya da kötü olduğunu söyleyen farklı atasözleri vardır. Çünkü hayatta aynı olgunun hem iyiliği hem de kötülüğü görülebilir. Örneğin kardeş hayatta en önemli dayanak olabildiği gibi en büyük kötülüğü yapan kişi de olabilir. “Kanlım olsun kardeşim olsun” ile “Sen dost kazan düşmanı anan da doğurur” atasözleri iki farklı kardeş tipini çizer.

Bütün halk edebiyatı ürünleri gibi atasözleri de anonimdir. İlk söyleyeni zaman içinde unutulmuş ve halka mal olmuş eserlerdir. Bazı atasözleri gerçek anlamlarında kullanıldığı gibi bazı atasözleri de gerçek anlamlarının dışında yorumlanacak biçimdedir. Atasözleri genel olarak üç grupta toplanabilir. Bunlar, “öğüt veren, bir davranış yolu gösteren, hayat tecrübelerinin sonuçlarını, tabiat olaylarından elde edilen bilgileri temsil edenler” ile “basit temsili sözler” ve “küçük bir fıkraya benzeyen temsili sözler”dir.

Türk Atasözleri. Eski Türkçede atasözleri “sav” diye adlandırılırken, İslam uygarlığına karıştıktan sonra darb-ı mesel, mesel, emsal, hikmet, hisse sözcükleriyle karşılanmaya başlandı. Atasözü terimi Divânı Lügâti’t-Türk’te yoktur. Orada sadece “sav” sözcüğü söz, haber, salık, mektup, risâle, atalar sözü, darb-ı mesel, kıssa, hikâye, tarihsel şeyler anlamlarını karşılamaktadır (Eyüboğlu, 1973, XVIII).

Türk atasözleri yazılı kaynaklarda çok eski zamanlardan beri görülmektedir. Orhun Abidelerinde “*Yuyka erkli tupulgalı ucuz ermiş, yinçge erklig üzgeli uçuz. Yuyka kalın boslar tupulguluk alp ermiş. Yinçge yogun bolsar üzgünlük alp ermiş*” (Yufka olanın delinmesi kolaymış, ince olanı kırmak kolay. Yufka kalın olsa delinmesi zormuş. İnce yoğun olsa kırılması zormuş) gibi atasözlerine rastlanmaktadır (Ergin, 1998, 69). Kutadgu Bilig’de de “*Ukuşsuz biligsiz bedütmez özüg*” (Akılsız ve bilgisiz kimse kendisini yükseltmez), “*Ukuşluk kişike işi tap ukuş*” (Akıllı bir kimseye aklı tam olan bir eştir) gibi atasözleri çok miktarda görülmektedir (Çotuksöken, 1988, 14).

Divan edebiyatında atasözlerinden yararlanarak öğüt vermek için penname ve nasihatname adlı eserler yazılmıştır. Birçok şair de farklı türlerdeki eserlerinde atasözlerine yer vermiştir. Divan şiirinde kullanılan aruz ölçüsüne ve kafiye uyması için atasözlerinin kelimelerinde ekleme, çıkarma veya yer değiştirme yoluna gidilmiştir (Komisyon, 2002, 165).

Şiirde atasözü kullanmaya şairlerimiz 11. yüzyılda mesnevi biçimindeki eserlerle, 12. yüzyılda manzum siyasetnâmelerle başlamış, 13.-14. yüzyıl arasında yetişen Gülşehriler, yine mesnevi biçiminde kaleme aldıkları yapıtlarında bu çığırı daha önemlice işleyip genişleterek Divan yoluna bağlamışlardır. 15-16. yüzyıl ozanlarından Safî, Visalî, Ahmet Paşa, Zafî, Necatî gibi ozanlarca Divan edebiyatının her türüne, özellikle gazel ve kaside türlerine sokulan bu akım, daha sonra yetişen birçok ozanın çabasıyla, yavaş yavaş kök salıp gelişmeye başlamış, bu yolun başlıca temsilcilerinden Nâbî, Sâbit, Râgıp Paşa gibi güçlü ozanlarca ele alınarak bir fen ve sanat durumunda inceden inceye işlenerek doruk noktasına ulaşmıştır. Ancak, böyle bir işleniş, atasözlerinin kalıptan kalıba girmesine, sonuçta kimi noktalarda öz benliğini yitirmesine neden olmuştur (Acaroğlu, 1999, 29).

Halk edebiyatında atasözlerinin kullanımı destanlarda yoğundur. Destan geleneğinin canlı olduğu dönemlerde, destanın girişinde ya da bir sırasını düşürüp içinde, anlamca birbirini tamamlayan bir sıra atasözü kullanılmıştır. Halk şairleri, yazdıkları uzun destanlarda atasözlerini manzume haline getirmişlerdir. Bu şekilde atasözlerinin yaşamasına yardımcı olmuşlardır. Bunu yaparken aynı zamanda öğüt de vermişlerdir. Destanlardan başka koşmalarda da atasözleri sıklıkla kullanılmıştır. Karacaoğlan’ın (Acaroğlu, 1999, 40) aşağıdaki koşması bunun güzel bir örneğidir:

*“Çağır, Karac’oğlan, çağır!
Taş, düştüğü yerde ağır,
Yiğit sevdiğinden soğur,
Sarılmayı, sarılmayı.”*

Yeni Türk edebiyatında ise öğüt verme amacının yanında halk dilini yansıtmak amacıyla atasözlerine yönelinmiştir. Abdülhak Hamit halkı konuşurken Sait Faik, Hüseyin Rahmi, Refi Cevat yaşanan yerli hayatı anlatırken atasözlerinden faydalanmıştır (Yetiş, 1993, XVII). Tiyatroda da roman ve öykülerde olduğu gibi atasözleri kullanılmıştır.

Oy (1972) Türk atasözlerinde ahenk, akis, aliterasyon, cinas, intak, kinaye, mecaz, mübalağa, seci, tenasüp, teşbih, tevriye ve tezat sanatlarının yer aldığını; Çobanoğlu (2012, XVI) ise Türk atasözlerine yansıyan milli değerlerin başında yiğitlik, mertlik, ağırbaşlılık, sabırlı olma ve konukseverliğin geldiğini belirtir.

Türk ve dünya kültür ürünlerinin en kıymetli ürünlerinden olan atasözlerinin korunması ve yaşatılması ancak genç kuşaklara aktarılmasıyla mümkündür. Bu noktada en büyük pay eğitim sistemine dolayısıyla okullara ve öğretmenlere düşmektedir. Dili ve kültürünü tanıyıp bunları kullanan birey tipini yetiştirmekle görevli okulların bu işi ne ölçüde başardıkları merak konusudur.

Bireylerin sahip oldukları dili ve kültürü edinmesi ve bunu etkili bir şekilde kullanabilmeleri için o dil ve kültürün temel unsurları olan bu malzemeleri bilmeleri gerekmektedir. Bu çalışmada lise Türk Edebiyatı ile Dil ve Anlatım ders kitaplarında geçen atasözlerini öğrencilerin kavrama düzeyleri araştırılmış, atasözlerinin öğretiminde ortaya çıkan eksiklikler belirlenmeye çalışılmış ve bunlarla ilgili çözüm önerileri sunulmuştur.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma nitel desende oluşturulmuş ve yürütülmüştür. Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama teknikleri kullanılır ve algılar ile olaylar doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmaya çalışılır (Yıldırım & Şimşek, 2005).

Çalışma Grubu

Bu çalışma 2011-2012 öğretim yılı bahar döneminde Kütahya Kılıçarslan Anadolu Lisesinde gerçekleştirilmiştir. Adı geçen liseden gönüllü 9 öğrenci belirlenerek görüşme yapılmıştır. Çalışmada yer alan öğrencilerin beşi kız, dördü erkektir. Öğrenciler dokuzuncu sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Öğrencilere 3 açık uçlu soru sorulmuştur.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Veri toplama aracı olarak görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme sırasında öğrencilere gerektiğinde ek sorular yöneltilmiş ve yarı yapılandırılmış görüşme sağlanmıştır. Soruların her biri farklı verileri elde etmek üzere hazırlanmıştır. Görüşme soruları literatür taramasından sonra uzman görüşü alınarak düzenlenmiştir. Görüşme formunda yer alan toplam beş soru uzman düzeltmeleri sonucu üçe indirilmiş ve içerik geçerliliği sağlanmıştır.

Görüşmeler araştırmaya katılan öğrencilerle öğrenim gördükleri okulda yapılmıştır. Bu görüşmeler ortalama 20–30 dakika sürmüştür. Görüşme formunda yer alan ve öğrencilere yöneltilen sorular şu şekildedir:

- Atasözü denilince ne anlıyorsunuz?
- Günlük konuşmalarınızda atasözlerini kullanıyor musunuz?
- Ders kitaplarınızda geçen aşağıdaki atasözlerinin anlamlarını söyler misiniz?
Yuvarlanan taş yosun tutmaz.
İşleyen demir pas tutmaz.
Tembele iş buyur, sana akıl öğretsin.

Sert sirke kabına zarar.
 Şaşkın ördek kışın kışın dalar.
 Bugünkü işini yarına koyma.
 Cahil kendi çalar kendi oynar.

Verilerin Analizi

Araştırmacılar tarafından veriler önce bilgisayar ortamında yazılı hale getirilmiş sonra da içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Öğrencilerin her bir soruya verdiği cevaplar benzerlikleri bakımından önce kodlanarak alt temalar oluşturulmuş sonra da gruplandırılarak yorumlanmıştır. Ayrıca her soruya verilen cevaplardan birkaçı da aynen sunulma yoluna gidilmiştir. Çalışmanın güvenilirliğini arttırmak amacıyla bir uzmanın çözümlenmeleri dikkate alınmış ve ortak noktalar belirlenmiştir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Lise öğrencilerinin ders kitaplarında geçen atasözlerini kavrama ve kullanma düzeylerinin araştırılıp bunların öğretiminde ortaya çıkan eksikliklerin belirlenerek bunlarla ilgili çözüm önerilerinin sunulması amacıyla yapılan ve öğrencilerle birebir görüşmelerin temel alındığı bu çalışmada öncelikle her soruyla ilgili temalar ortaya konmuş, sonra öğrencilerin görüşleri topluca verilmiş, daha sonra da -daha çok- ilginç olan ifadeler aynen sunulma yoluna gidilmiştir.

Kendileriyle görüşülen lise öğrencilerinin “*Atasözü denilince ne anlıyorsunuz?*” şeklindeki soruya verdikleri cevaplar kodlandığında şu temalar belirlenmiştir:

- Atadan, dededen gelme
- Anlamlılık
- Kısa ve özlü bir içerik
- Öğüt verme

Görüşüne başvuru öğrencilerin yukarıdaki soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde atasözünden ne anladıklarıyla ilgili şöyle bir çerçeve ortaya çıkmaktadır:

Atasözleri, şiiire benziyor. Lise öğrencileri genel olarak atasözlerinin atalardan, dedelerden gelen sözler olduklarını ifade etmişler, onların tecrübelerinden ortaya çıktıklarını ve nesilden nesile, dilden dile aktararak bugünkü halini aldıklarını söylemişlerdir. Öğrenciler ayrıca atasözlerinde geçmişin izlerinin yani kültürel zenginliğin de bulunduğunu belirtmişlerdir. Lise birinci sınıf öğrencisi (Ö1)'in (kız) bu soruya verdiği cevap şöyledir:

Atasözleri, atalarımızın bir sürü tecrübeye dayanarak söylediği güzel sözlerdir.

Onları anlamlı ve çok güzel buluyorum, şiiire benziyorlar.

Atalarımız bu sözlerle bizlere öğütler vermiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler yoğun olarak atasözlerinin özlü bir içeriğe sahip olmanın yanı sıra öğüt verici olduklarını vurgulamışlardır. Sadece bir öğrenci atasözlerini bir milletin dünya görüşünü vurgular diye tanımlamıştır. Aksoy (1988, 132) da atasözlerinin milletin hayata bakışını yansımasıyla birlikte ulusun ortak düşünce, kanı ve tutumunu bizlere gösterdiğinden bahseder. Kendileriyle görüşülen öğrenciler atasözlerinin mecazî ve gerçek anlamlarında kullandıklarıyla ilgili konuya ise değinmemişlerdir. Lise birinci sınıf öğrencisi (Ö2)'nin (kız) bu soruya verdiği cevap dikkat çekicidir:

Atalarımız zamanından bugüne kadar taşınan özlü, anlamlı ve ders verici sözlerdir. Günlük yaşamımızda karşılaştığımız kısa ama anlamlı cümlelerdir.

Kendileriyle görüşülen lise öğrencilerinin ilk soruya verdikleri cevaplardan onların genel olarak atasözleri hakkında gerekli bilgiye sahip oldukları söylenebilir. Bu durum atasözü kelimesinin taşıdığı anlamı –basitçe- barındırmasından kaynaklanabilir. Bağcı'nın (2010, 107-108) ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin deyim ve atasözleri algılama düzeylerini belirlemeye yönelik olarak yaptığı araştırmada atasözlerini taşıdığı değerler ile eşleştirme kategorisinde öğrenciler % 49 düzeyinde başarı göstermişlerdir. Aynı araştırmada deyim-anlam eşleştirme kategorisindeki başarı ise % 65 düzeyindedir. Tekşan (2012, 321) atasözlerinin çekici anlatımlara sahip olduğu için öğrencilerin ilgisini çektiğini dolayısıyla öğrenme isteğini artırdığını ve öğrenmenin kolaylaştığını belirtip bu sözlerin ezberlenmesinin de kolay olduğunu ifade etmektedir.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerine ikinci sırada sorulan “Günlük konuşmalarınızda atasözlerini kullanıyor musunuz?” şeklindeki soruya ilaveten görüşme esnasında yöneltilen “hangi durumlarda” veya “niçin” sorularına verdikleri cevaplar kodlandığında şu temalar belirlenmiştir:

- Pratiklik
- Kullanışlılık
- Mecaz anlam

Görüşmeye katılan öğrencilerin “ikisi günlük konuşmalarında atasözlerini kullandığını” ifade ederken “biri kullanmadığını” belirtmiştir. Diğer öğrenciler ise “yeri geldiğinde kullanıyorum” yönünde cevaplar vermişlerdir. Görüşme esnasında sorulan “Hangi durumlarda atasözlerini kullanman icap ediyor?” şeklindeki soruya öğrenciler anlatılması uzun süren konuları tek bir atasözü ile anlatabildiklerini söyleyerek atasözlerinin pratikliğini vurgulamışlardır. Bu kadim sözlerin oluşumu adları unutulmuş bilge kişiler tarafından ortaya konulmasıyla başlamıştır. Daha sonra bu sözler başkaları tarafından kullanılmış ve yaygınlaştırılmıştır. Mevcut atasözlerinden ilham alınarak yeni atasözleri de oluşturulmuştur. Atasözlerinin kullanımındaki pratiklik, onların yayılmasını ve zenginleşmesini kolaylaştırmıştır.

Ayrıca bir öğrenci de bazen tam olarak ifade edemediği durumları atasözleri ile daha güzel açıklayabildiğini belirtmiştir. Ancak bazı öğrencilerin mecaz anlama sahip olan atasözlerinin kullanımında yanlışlar yapıldığına da dikkat çektikleri görülmüştür. Lise birinci sınıf öğrencisi (Ö3)'ün (erkek) bu soruya verdiği cevap şöyledir:

Atasözleri az sözle çok şey anlatma özelliği ile günlük hayatta konuşmalarımızda kolaylık sağlıyor. Ancak mecaz anlamda oldukları için bazen yanlış kullanılabiliyor.

Atasözleri eskilerin pratik zekâsının mahsulleridir. Herhangi bir fikir, olay ya da durumu birkaç kelime ile özetleyen veya tasvir eden söz gruplarıdır. Belki de sayfalar dolusu cümlelerle anlatılacak konuyu çok kısaca belirtmek atasözleri ile mümkün olabilmektedir. Hengirmen (2002, 428) atasözlerinin öğretimine dikkat çekerek, “Atasözlerini öğrenen kimseler, binlerce insanın düşünce gücünden oluşan öğütleri öğrenir, atalarımızın yüzyıllarca süren deneyimlerinden yararlanmış olur” der ve şöyle devam eder: Bir atasözünde “Ulu sözü dinlemeyen uyuyakalır” denilmektedir. Gerçekten de böyle hazır

bir düşünce gücünden yararlanmayan, atalarımızın deneyimlerine önem vermeyen bir kişi çok büyük sıkıntı ve güçlüklerle karşılaşır.

Araştırmaya katılan lise öğrencilerine son olarak Türk Edebiyatı ile Dil ve Anlatım ders kitaplarında geçen atasözleri verilerek anlamlarının açıklanması istenmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplar kodlandığında ise şu temalar belirlenmiştir:

- Çalışkanlık
- Tembellik
- Öfke
- Şaşkınlık
- Zamanı kullanma
- Cahillik

Görüşüne başvuru alan öğrencilere sorulan atasözlerine verdikleri cevaplar incelendiğinde konuyla ilgili şöyle bir çerçeve belirlenebilir:

“Yuvarlanan taş yosun tutmaz” atasözünü öğrencilerin tamamı yanlış açıklamışlardır. Öğrencilerin tamamı bu atasözünü “İşleyen demir ışıldar” atasözü ile aynı anlamda olduğunu düşünmektedirler. Öğrenciler, bu atasözünden çalışan insanların dinç kalacağı anlamını çıkarmışlardır. Ancak sorduğumuz atasözü sürekli yer, yurt veya iş değiştiren insanların varlık edinemeyeceğini anlatmaktadır.

“İşleyen demir pas tutmaz” atasözünü öğrencilerden sadece ikisi yanlış tanımlamışlardır. Diğer öğrenciler bu atasözünü doğru açıklamışlardır. Yanılan öğrenciler ise yenilik yapmanın önemli olduğunu ve çalışanın işini unutmayacağını söylemişlerdir.

“Tembele iş buyur sana akıl öğretsin” atasözünü altı öğrenci doğru açıklamışken üç öğrenci yanılmıştır. Yanlış açıklayan öğrenciler, atasözünün cahillikle ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Oysaki bu atasözü temel anlamıyla kullanılır ve “Tembel insana bir işin düşün, o işi yapmak yerine sana akıl verir” anlamındadır.

“Sert sirke kabına zarar³” atasözünü bir öğrenci cevapsız bırakmış; diğer öğrencilerin tamamı ise “Aşırı öfkeden en çok zararı öfkeye kapılan ve onun yakınları görür.” anlamına yakın bir şekilde doğru açıklamışlardır. Bir öğrenci de bu atasözünü başka bir atasözü olan “Öfkeyle kalkan zararlar oturur” ile açıklamıştır. “Şaşkın ördek kışın kışın dalar”, “Bugünkü işini yarına koyma” ve “Cahil kendi çalar kendi oynar” atasözlerini bütün öğrenciler doğru açıklamışlardır.

Öğrencilerin özellikle gerçek anlamın dışında (mecaz) kullanılan atasözlerinin anlamını vermede sıkıntı yaşadıkları söylenebilir. Nitekim öğrencilerin hepsi “Yuvarlanan taş yosun tutmaz” atasözüne yanlış cevap vermiş, “İşleyen demir pas tutmaz” atasözünü iki öğrenci yanlış cevaplamış, bir öğrenci de “Sert sirke kabına zarar” atasözünü cevapsız bırakmıştır. Bu atasözlerinin üçü de mecaz anlama sahiptir. Bununla ilgili olarak Karadüz (2009, 648) deyim ve atasözlerinin hangi anlamda kullanıldığını bir örnek olay ile somutlaştırarak öğretilabileceğini söyler.

Yine “Yuvarlanan taş yosun tutmaz” atasözüne hiçbir öğrencinin doğru cevap verememiş olması bu atasözünün galat-ı meşhur olması yani toplumun çoğunluğu tarafından da yanlış kullanılmasının bir göstergesi olabilir. Öte yandan öğrencilerin tümünün doğru cevapladığı “Şaşkın ördek kışın kışın dalar”, “Bugünkü işini yarına koyma” ve “Cahil kendi çalar kendi oynar” atasözlerinden sadece ilkinde mecaz kullanımı söz

³ Bu atasözünün aslı “keskin sirke küpüne zarar” şeklindedir. Ancak ders kitabında atasözü bu şekli ile geçtiği için öğrencilere değiştirilmeden sorulmuştur.

konusudur. Diğerlerinin anlamı açıktır. Sadece üç atasözünün bütün öğrenciler tarafından bilinmesi ve bir atasözünün de hiçbir öğrenci tarafından bilinmemesi atasözlerinin öğretilmesinde çeşitli sorunların olduğu şeklinde yorumlanabilir. Nitekim Topbaş (1998, 9) öğrencilerin sözcük dağarcığının sınırlı olmasının deyim veya atasözlerinin yanlış kullanımına sebep olduğunu belirtirken Karadüz ve Yıldırım (2011, 978) sözcük öğretimi açısından öğretmenlerin istekli olduklarını, doğru yöntemleri seçtiklerini fakat uygulama konusunda plansız ve bilinçsiz olduklarını belirtmektedir.

Atasözü öğretimi konusu, temelde anlam bilgisinin alanına girmektedir. Bu alanın öğretiminde başarı elde etmenin temel şartı, öğrencilerde okuma alışkanlığının kazandırılmış olmasıdır. Çünkü anlam bilgisi, ezberden ziyade eleştirel düşünme ve yorum yapabilme yeteneğiyle ilgilidir. Anlamı elde etmek, sözcüğü tanımakla mümkündür. Bu nedenle sözcüklerin bütün anlamlarının örnekli kullanımına yer veren sözlüklerin (TDK Türkçe Sözlük gibi) okullarımızda yaygın olarak kullanılması sağlanmalıdır. Öğretmenlerin de öğrencilerin sözlük kullanma alışkanlığı kazanmalarında sürekli teşvik edici olmaları gerekir. Anlam bilgisi konularının öğretiminde, etkinliklerin dışında “Beyin Fırtınası”, “Kavram Haritası” ve “Drama” gibi yöntem ve tekniklerin kullanılması faydalı olabilir. Ayrıca, bu konuların öğretiminde, çocuğun dilsel evreni (çevre, ilgi ve gereksinimler) çıkış noktası olmalıdır. Böylece çocuklar anlam bilgisi konularını daha kolay kavrayabileceklerdir (İşcan, 2011, 521).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Lise öğrencilerinin ders kitaplarında geçen atasözlerini kavrama ve kullanma düzeylerinin araştırılıp bunların öğretiminde ortaya çıkan eksikliklerin belirlenerek bunlarla ilgili çözüm önerilerinin sunulması amacıyla yapılan bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlar ve bunlara bağlı olarak yapılabilecek öneriler şöyle sıralanabilir:

Öğrenciler atasözlerinin öğüt verici yönüne dikkat çekmişlerdir. Çok uzun ifadelerle anlatılacak konuların atasözleri ile kolayca anlatılabildiğine değinmişlerdir. Toplumun geçmişten günümüze getirdiği tecrübeleri taşıdıklarını söylemişlerdir. Bu bilgilere bakıldığında öğrencilerin atasözlerini iyi bir şekilde tanımladıklarını söyleyebiliriz.

Günlük konuşmalarda öğrencilerin çoğu -yeri geldiğinde- atasözlerinden yararlandıklarını söylemektedirler. Öğrenciler günlük kullanımda atasözlerinin pratikliğine dikkat çekerek atasözlerini kullanmanın konuşmada büyük kolaylık sağladığını belirtmektedirler.

Atasözlerinin kavrama düzeyinde ise çoğunlukla temel anlamda olan atasözlerini öğrencilerin doğru cevap verdikleri görülmüştür. “Yuvarlanan taş yosun tutmaz.” atasözünün anlamını hiçbir öğrenci bilememiştir. Diğer atasözlerine ise birer, ikişer yanlış cevap veren öğrenci olmuştur. Bazı atasözlerinin anlamlarında ise karışıklık meydana gelmiştir.

Lise öğrencilerinin atasözlerini kullanım düzeylerini artırmak için öncelikle derslerde daha fazla atasözü kullanıp bunlar üzerine etkinlikler yaptırılabilir. Bu şekilde hem öğrenciler atasözlerinin anlamlarını doğru bir şekilde öğrenebilir hem de günlük konuşmalarında daha çok atasözüne yer verebilirler.

Atasözlerinin öğretilmesinde farklı öğretim tekniklerinin kullanılması yararlı olabilir. Bunun için içinde atasözleri geçen bir metin öğrencilere verilerek rol oynama tekniği ile öğrencilere hangi atasözlerinin hangi durumlarda kullanıldığı öğretilir.

Öğretimin kalıcılığı ve somutlaştırılması açısından atasözü öğretiminde karikatürlerden yararlanılabilir. Karikatür kullanımıyla aynı zamanda eğlenceli ve keyifli bir

öğrenme ortamı da sağlanabilir. Örneğin “ağlayan bülbül” karikatürüyle “Bülbülü altın kafese koymuşlar, ah vatanım demiş.” atasözüne gidilebilir.

Atasözü öğretiminde etimolojik yöntem kullanılabilir. Öğrencilere soyut ve somut kavramları atasözleriyle verilebilir. Kelimelerin öğretiminde eş anlamlılık, zıt anlamlılık durumları ele alınabilir. Ayrıca atasözünün veya kelimenin bağlamına (konteks) bakılabilir.

Öğretmenler, öğrencilerini hem atasözlerini kullandırmaya özendirmek hem de öğrenilen bu güzel sözlerin iyice kavranmasını sağlamak ve unutulmasını önlemek için onlara atasözü ve vecize defterleri tutturulabilirler.

Birçok kültürel değerimiz kullanılmayarak unutulmuştur. Eğer atasözlerimize de sahip çıkmazsak bir gün bu değerimizi de kaybedebiliriz. Atasözlerimize ancak, onları genç kuşaklarımıza iyi bir şekilde aktarabilirsek sahip çıkabiliriz. Bunun için öğretim programlarından başlayarak öğrencilere sunulacak her türlü kitap vb. materyalde bu kültür ürünlerinin yer almasına ve kullanırılmasına özen gösterilmelidir.

Kısacası, her milletin ihtiyaç duyduğu bir insan tipi ve o insan tipini yetiştiren eğitim sistemleri vardır. Bizim eğitim sistemimiz de muhtaç olduğumuz, ülkesini ve milletini seven, kültürü yaşayan ve yaşatan ve de diline sahip çıkan bireyler yetiştirmelidir. Çünkü ülkelerin bekası milletlerin kültürel değerlerine sahip çıkmalarıyla mümkündür.

KAYNAKÇA

- Acaroğlu T. (1999). *Türk atasözleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aksan, D. (1998). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dil bilim*. Ankara: TDK Yayınları.
- Akpınar, M. & Açıık, F. (2010). Avrupa dil gelişim dosyası bağlamında, yabancılara Türkçe öğretiminde deyim ve atasözlerinin öğrenme-öğretme sürecine aktarımı. *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*. Dokuz Eylül Üniversitesi. 1-3 Temmuz 2010. İzmir.
- Aksoy, Ö. A. (1984). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü 1 - Atasözleri sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Bağcı, H. (2010). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin atasözleri ve deyimleri algılama düzeyi, *Türlük Bilimi Araştırmaları*, 17, 91-110.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1994). *Türk'e doğru*. Ankara: AKM Yayınları.
- Baş, B. (2002). Türkçe temel dil becerilerinin öğretiminde atasözlerinin kullanımı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 60-68.
- Batur, Z. & Kaya, M. (2012). Divânü Lûgâti't-türk'te dil öğretimi bağlamında sözel kültür ürünleri aracılığıyla değer aktarımı. *Turkish Studies*, 7 (1), 309-324.
- Bilgin, M. (2002). *Anlamdan anlatıma Türkçemiz*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2012). *Sınıflandırılmış atasözleri sözlüğü*. (Yaz. M. Yurtbaşı) İstanbul: Excellence Publishing.
- Çotuksöken, Y. (1988). *Atasözlerimiz*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Duruhan, K. & İlhan, B. (2004). Eğitim-öğretimle ilgili bazı atasözü ve deyimlerimizin öğrenme-öğretme süreci bakımından irdelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 164, 119-125.
- Ergin, M. (2004). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ergin, M. (1998). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basın Yayım Dağıtım.
- Eyüboğlu, E. K. (1973). *Onüçüncü yüzyıldan günümüze kadar şiirde ve halk dilinde atasözleri ve deyimler*. İstanbul: Doğan Kardeş Matbaacılık.
- Hengirmen, M. (2002). *Türkçe dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- İşcan, A. (2011). Anlam bilgisi konularının öğretimi. *Turkish Studies*, 6 (2), 503-522.
- Karadüz, A. (2009). Sözlük, sözcük anlamı ve öğrenme üzerine. *Turkish Studies*, 4 (4), 961-984.

- Karadüz, A. & Yıldırım, İ. (2011). Kelime hazinesinin geliştirilmesinde öğretmenlerin görüş ve uygulamaları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), 961-984.
- Kazıcı, E. (2008). İlköğretim ikinci kademe Türkçe derslerinde deyim ve atasözlerinin öğretiminde dramatizasyon yönteminin etkililik düzeyi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Komasyon. (2002). *Yeni kültür ansiklopedisi cilt I*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Mindivanlı, E., Küçük, B. & Aktaş, E. (2012). Sosyal bilgiler dersinde değerlerin aktarımında atasözleri ve deyimlerin kullanımı. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3, 93-101.
- Muallioğlu, N. (1999). *Türkçe bilen aranıyor*. İstanbul: Avcıol Basım Yayım.
- Mürsel, G. C. (2009). Deyim ve atasözlerinin öğretiminde karikatürün etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Oy, A. (1972). *Tarih boyunca Türk atasözleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Ögel, B. (2000). *Türk kültür tarihine giriş*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özbay, M. (2002). Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretimi. *Türk Dili*, 602, 112-120.
- Özbay, M. & Melanlıoğlu, D. (2008). Kelime öğretiminde örneklemenin önemi ve Divanü Lügat-it Türk. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (10), 49-58.
- Özkan, M. (2008). *İnsan iletişim ve dil*. İstanbul: 3F Yayınları.
- Özön, M. N. (1956). *Atasözleri*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Pala, İ. (2010). *Sözün özünden dünden bugüne atasözleri*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Tekşan, K. (2012). Atasözlerinin dil bilgisi öğretiminde kullanılabilirliği. *Türlük Bilimi Araştırmaları*, 31, 301-322.
- Topbaş, S. (1998). *Dil, anadili ve Türkçe öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tüm, G. (2010). Atasözlerinin değişik kültürleri ve dilleri anlamadaki rolü. *Turkish Studies*, 4, 663-678.
- Yetiş, K. (1993). *Türkçenin nakışları: Atasözleri-deyimler-tekerlemeler-bilmeceler*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Yurtbaşı, M. (2012). *Sınıflandırılmış atasözleri sözlüğü*. İstanbul: Excellence Publishing.
- Yurtbaşı, M. (Tarihsiz). *Türk ve dünya çocuk atasözleri*. İstanbul: Portakal Basım.

A Qualitative Study on High School Students' Proverbs Comprehending Levels

Yusuf TEPELİ⁴, Ali Fuat ARICI⁵

Introduction

Individuals primarily need to recognize the language and culture in order to learn that language and culture and also, to use it effectively. One of the most important aspects of Turkish culture is the proverbs. Proverbs are products that can be used in speaking and writing for strengthening sayings and ideas, and to create effective texts with a few sentences; in listening education for arousing interest and curiosity; in reading education for making sayings more meaningful in texts, and thus facilitating emphasis and intonation (Bağcı, 2010, 95). In addition, we have the opportunity to acquire striking expressions and to tell thoughts shortly and concisely with proverbs as well as proving the accuracy or inaccuracy of an event or a sentence and stating that we have benefited from the experiences of our ancestors. Therefore, necessities of benefiting from proverbs in language teaching and value transfer have been addressed. Moreover, many studies emphasize the necessity of benefiting from proverbs in language teaching (Baş, 2002; Kazıcı, 2008; Özbay & Melanlıoğlu, 2008; Mürsel, 2009; Akpınar & Açıık, 2010; Bağcı 2010; Tüm, 2010; İşcan, 2011; Tekşan, 2012) and value transfer (Batur & Kaya, 2012; Mindivanlı, Küçük & Aktaş, 2012).

Protecting and making proverbs alive which are the most valuable products of Turk and world cultural products is only possible by transferring them to the young generations. Therefore, the most important role is for education system, in other words schools and teachers. It is also a matter of curiosity to what extent schools accomplish the role of training individuals who knows language and culture and also use them is not clear.

Individuals should know these materials which are the basic elements of language and culture to acquire their language and culture and to use them in an effective way. In this study, comprehending levels of students' proverbs which are in the High School Turkish Literature and Language and Speech course books have been examined and sought to determine the deficiencies in the teaching of proverbs and relevant solutions are presented concerning these.

Method

The design of this study is qualitative. The present study has been carried out with nine students in the spring semester of 2011-2012 academic year in Kütahya Kılıçarslan Anatolian High School. Five girls and four boys participated to the study. Students were enrolled in ninth grade. Three open-ended questions were asked to the students. Interviews were conducted with voluntary students.

Interview form was used as the data collection tool. During the interview, additional questions were asked to students when needed and a semi-structured interview has been performed. The questions asked to the students in the interview form were as follows:

What do you understand when you asked a proverb?

Do you use proverbs in your daily speeches?

Can you tell me the meaning of the proverbs which are involved in your course books?

⁴ Assoc. Prof. - Akdeniz University Faculty of Education - ytepel@akdeniz.edu.tr

⁵ Assoc. Prof. - Dumlupınar University Faculty of Education - afa@dumlupinar.edu.tr

All the data were formed electronically and then analyzed using content analysis which is one of the qualitative research techniques. Sub-themes were created by coding the students' responses to each question in terms of their similarities and then, they were interpreted by grouping.

Findings and Comments

High school students expressed that proverbs are the words that comes from our ancestors and grandfathers; they emerged from our experiences and took their present form by being inherited from generation to generation, from mouth to mouth. Students emphasized that proverbs have pithy content and also they were advice giving. Only one student described that proverbs emphasizes the world view of a nation. Aksoy (1988, 132) also mentions that proverbs reflect the nation's view of life as well as they show us the nation's common idea, opinion and attitude.

It can be said that students have required knowledge about proverbs when the answers of students concerning the first question have been evaluated. Similarly, Teksan (2012, 321) expressed that students pay attention to proverbs since proverbs have attractive expressions, thus they increase learning desire and facilitate the learning and he cited that it is easy to memorize them. In the study, conducted by Bağcı (2010, 107-108) aimed at identifying perception levels of idioms and proverbs with fifth grade primary school students, students had 49% success rate in matching proverbs with real denotations category. The success rate was also 65% in matching idiom and meaning category in the same study.

Two of the students participated the interview reported that they use proverbs in their daily speeches, while one of them reported that he/she doesn't use the proverbs. Other students said that 'I use when appropriate.' During the interview the students were asked the question 'in which cases do you need to use proverbs?' and they emphasized in their answers the practicality of the proverbs by explaining that they can tell long and hard topics with only one proverb. It was noticed that some students pointed out that some mistakes were made in the use of proverbs that have figurative meaning. Hengirmen (2002, 428) took attention to the proverbs teaching and said that 'people who learn proverbs also learn advices which are formed from thousands of people thought power', and benefit from our ancestors' experiences lasting centuries.

All the students made a mistake while expressing 'a rolling stone gathers no moss' proverb. All of them thought that proverb as same with the 'iron with use grows bright' proverb. Students understood from this proverb that who works will stay physically fit. However, the asked proverb was about people who always change their place, homeland or work cannot have any entity. Two of the students described wrongly the proverb 'iron with use grows bright'. Other students explained this proverb rightly. Students who made mistake said that making innovation is important and worker doesn't forget his/her job.' Sixth of the students explained rightly the proverb 'ask a lazy person to do something; all you will get in return is unwanted advice', while three of them did not explain it rightly. Students who made mistake reported that the proverb was related to ignorance. However, this proverb is used in its literal meaning and means that if you need a lazy person's help, he/she gives you suggestion instead of doing that job'. Only one of the students did not explain the meaning of the proverb 'sharp vinegar only damages its container' and all other students explained rightly it with the literal meaning which is 'a bad temper harms its possessor most'. Also, one of the students explained this proverb with another proverb 'who

starts *up in anger*, *sits down with a loss*'. All the students explained rightly those three proverbs; 'bemused duck falls backwards', 'never put off till tomorrow what you can do today' and 'ignorant of their own players'.

Only three proverbs were explained by all the students and one proverb was not explained by any of the students can be interpreted as there are various problems in the teaching of proverbs. It can be said that students had problems regarding explaining the proverbs that are used except in their literal meanings (figurative meaning). Topbaş (1998, 9) also stated that students' having limited vocabulary cause wrong use of idioms or proverbs. Baş (2002, 60) emphasize that effective use of proverbs is a necessity in the improvement of four main language skills (listening, reading, speaking, and writing). Karadüz (2009, 648) says that in which meaning proverbs are used can be taught using sampling method by a case study.

Conclusion and Suggestions

Students pointed out to the proverbs' advice giving aspects. They mentioned that topics that can be explained with long expressions can be explained easily with proverbs. They said that proverbs carry our society's experiences from past to present. When we consider all those knowledge, we can say that students described proverbs very well.

Most of students reported that they benefit from proverbs when they need in their daily speeches. The students indicated that using proverbs provide great easiness in talking by pointing out the practicality of proverbs in daily use. It was noticed that students answered right to the proverbs that has core meaning in the comprehending level. None of the students knew the meaning of proverb 'a rolling stone gathers no moss.' There were one or two students who did not know the meaning of some other proverbs. Moreover, some confusion was occurred while explaining some of the proverbs.

More proverbs can be used primarily in classroom and make students do some activities about proverbs in order to increase usage level of proverb of high school students. By doing so, students can learn the meanings of proverbs right and they may use in their daily speech proverbs by modeling their teachers. While teaching proverbs using different teaching methods may be useful. Therefore, which proverbs can be used in which situations can be taught by role playing along with providing students with a text including proverbs.

Animations can be used in proverbs teaching for the permanence and concreteness of teaching. Furthermore, cheerful learning environment can be provided by using caricatures. For instance 'with crying nightingale', the proverb called 'put a nightingale into a golden cage: notwithstanding it moans for its homeland.' can be taught. Etymological method can be used in proverb teaching. Abstract and concrete terms can be taught to students by proverbs. Synonym and antonym states can be used in teaching words. Additionally, the context of proverb or word can be examined.

Key Words: Proverbs, Proverb Teaching, High School Students, Literature Education

Atıf için / Please cite as:

Tepeli, Y. & Arıcı, A. F. (2012). Lise öğrencilerinin atasözlerini kavrama düzeyleri üzerine nitel bir araştırma [A qualitative study on high school students' proverbs comprehending levels]. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi - Journal of Educational Sciences Research*, 2 (2), 223–236. <http://ebad-jesr.com/>